

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltenek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Üdvözet

a magyar ev. ref. egyház zsinatának.

E hét folyamán gyült egybe hazánk székes fővárosában a magyar ev. ref. egyház törvényhozó és legfőbb intézkedő gyűlése: a zsinat.

E hét folyamán találkoztak Budapesten egyházunk színe-javából azok a férfiak, kiknek gondolata, kiknek érzése, kiknek szava a magyar ev. ref. egyház gondolata, érzése és szava. Az ő agyoknak minden igaz gondolata egyházunk lelkének szózata; az ő szívek véreinek dobbanásában egyházunk szívének vére dobban meg; az ő ajkuknak minden egyes szava az egyháztagok százezrei gondolatainak tolmácsa.

Egyházunk atyái jöttek össze, az atyáknak serege találkozik ama nagy gyűlésen, melytől egyházunk sorsának sok dologban jobbrafordultát, egyházunk egének boltozatáról sok homályló felhőnek elvonulását várjuk és reméljük.

A borongós őszi napok beálltával érkezett meg zsinatunk megnyíltának ünnepi ideje.

Hiszen, ha a természeti világban akkor derül föl reánk a szent karácsony ünnepén a kegyelem napja, mikor a folyton-fogyó nappal egészen megalázkodik már a folyton növekedő éjszaka előtt: miért ne volna jól választva az idő zsinatunk megkezdésére, mikor borulatos homály látszik árnyakat vetni egyházi közéletünk terein mindenfelé, s oly igen nagy szükségünk van az adventi idők világossággal biztató sugaraira, hogy el ne veszítsük szent hitünket, boldog reménységünket?!

Üdvözljük, szívünk igazából jövő jó kívánságokkal üdvözljük egyházunk e héten egybegyült zsinatát.

Tegye a kegyelemnek, az áldásoknak nagy Istene kegyelemben fogantossá, áldásokban gazdaggá egyházunk eme zsinatának munkálkodását!

Hassa át, járja át e zsinat minden egyes tagjának szívét és lelkét Istennek Szentlelke, hogy az általok hozandó törvények lelke, mint áldást adó felhő ülje meg egyházunk egének boltozatait, s e felhőből gazdag esőzések csöppjei hulljanak alá a szomjazó földekre, s teremjen nyomukban vidám tenyészetnek boldog kikelete.

Hassa át, járja át a zsinat minden egyes tagjának a szívét a szeretet Szentlelke, hogy hiven támogassák egymást, minden földi hiúságot levetkezve, a jót, a legjobbat akaró szent törekvésekben.

Építsék a mi lelki Sionunk templomát hitben és erőben; szilárdítsák annak fundamentumait mélységben és belátásban; erősítsék oszlopait lélekben és igazságban, s terjeszszék boltozatának iveit szeretetben és kitartó hűségben.

Üdvözljük egyházunk zsinatát azzal a tiszta szívből jövő jó kívánsággal, hogy benne fogjon testvéri kezet az igazság a szeretettel, a hűség a kitartással, a bölcsesség a reménységgel, s a múlt, a jelen és a jövő szelleme úgy fogózzanak benne együvé, hogy ha a múlt idők fénye és árnya tanítómesterünké lett a jelenre, a jelen idő fogyatkozásai gazdagítsák tudatunkat szebb jövődök pázsitos útjainak elkészítésére.

Isten áldja, Isten védje, Isten vezérelje egyházunk zsinatát nagy és dicsőséges diadalomra!

Csiky Lajos.

Emlékbeszéd okt. 31-én.

A hittanhallgatók által rendezett theologiai estélyen elmondotta
Dr. Ferenczy Gyula akad. tanár.

„Megemlékeztek a ti elöttetek járókról, a kik szólották néktek Istennek beszédét.“

Emlékezzünk a reformátorokról.

Fény gyúl ki az éjszakában és előtűnnek a millió csillagok, a hajdankor mithikus hősei és félistenei és megvilágosodik az égbolt és fel-tetszenek a tárgyaknak körvonalai a földön.

Az emlékezetnek tüzkévei gyúlnak ki a lélekben és az elmúlt századok mohos sirjaiból nagy emberek árnyai lengenek felénk. Egy csodás távlat nyílik meg előttünk az idő végtelen tengerére, mely sötét mélyébe évezredek napjait és eseményeit temette, s melynek habjai bennünket is körül örvénylenek. Az emelkedő, morajló vizekből csak a legnagyobb magaslatok látszanak, az emberiségnek hősei és prófétái, a kiknek, mert az örökkévaló Istennek szolgálatában állottak és az Örökkévaló beszédét szólották, a hallhatatlanság és fényes örökkévalóság lett osztályrészők.

Ezek között ma szent egyházunk nagy embereit és reformátorait látjuk. Megdöbbenő közelségben és szokatlanul éles világításban. Épen mintha az ő idejökben élnénk vagy kortársaink volnának. Mintha saját magunkat szemlélnénk bennük és az ő küzdelmeikben.

Szemünk előtt áll *Luther Márton* a szegény bányász szülők gyermeke. Érezzük a vallásosság melegét, mely a szülői tűzhelynél az édes anya kebléből szívében lángra gyúl. E láng melengeti, hogy mint küszöbről, küszöbre járó diák el ne vesszen a nyomor és rideg valóság fogyasztó légkörében, mely annyi jelesen indult tehetség szemfedője lett s melyet mégis közelről ismernie kellett annak, kinek az Isten az emberiség életében nagy feladatra hívott. Az Úr volt vele s a Lélektől vonzatra jutott el a csendes klastromig s a lelancolt bibliához, az örök fény és élet kútfejéhez, annak egyetlen fiához, a világ Megváltójához, s ennek Isteni képével szívében világtörténeti nagy szerepéhez, a reformációhoz.

Az Úr volt vele és azokkal, a kiket mellette látunk *Melanchton Fülöpöt*, kit a tudomány, a tiszta látás visz a minden tudósok kútfejéhez és az *Zwinglivel*, ki hulló vérével áldozott az új-születés érdekében és ott a véres kappeli mezőn haldokolva hirdeté az új idők sokat kifejező hitvallását: „a lelket meg nem ölhetik!“ Hát a zord és szigorú *Kálvin*, ez a lelki erőre és tehetségre a reformátorok között legnagyobb, ki akkor jött, midőn a régi világban minden ingadozni kezdett, midőn az új világrendje még ki nem alakult, midőn a megindult áradat, a reformáció, mint egy sokáig visszatartott tenger hömpölygött a világ felett? Nem az ő ereje, az

TÁRCA.**Felség folyamodvány Mária Theréziához.**

— Adat Debrecen város vallási történetéhez. —

A megpróbáltatásokkal teljes nehéz időknek, amelyeket III. Károly és Mária Theresia erőszakosan katholizáló kormányzása miatt élt át Debrecen városa, nagyon jellemző emléke került a kezembe. *Funyi Ferencz* nevű eszmadia mester és (talán — felesége) *Szántó Sára* debreceni lakosok felség folyamodványa Mária Theresia király asszonyhoz. A nevezetes okmány eredeti fogalmazványa ez, amennyiben más kéz későbbi irásával több igazítás, változtatás fordul benne elő. A keltezés ideje hiányzik róla. Megállapíthatjuk azonban a szövegből, hogy az örökösödési háborút berekesztő 1748. évi aacheni békét követő esztendőök valamelyikében írták, de még 1755. előtt; annak előtte, hogy a szepesi kamara r. katolikusokat nevezett ki a debreceni senatus és communitás tagjai közé.

E folyamodvány egyike azoknak a vádiratoknak, titkos feljelentéseknek, árulkodásoknak, amelyek Mária Theresia korában a királyi dicasteriumoknál sőt közvetlenül a trón számolyáná a városi hatóság részrehajlását, tulkapásait, megbizhatatlanságát igyekeztek elhitelezni. Szücs István is szól „Debrecen város történelmében“ néhány ilyen feladásról. Ezek

főként az igaz catholicus hit erősödésének gátlásával és ezzel szemben az eretnokség vakmerő pártfogásával vádolták előljáróinkat.

Eddig azt hittük, hogy mindemez áskálódások kizárólag a városban lakó némely catholicusoktól eredtek. A most talált folyamodvány azonban azt a feltevést is megengedi, hogy ebbe a csunya mesterkedésbe saját hitsorsosaink is belekeveredtek: bár nem tudtuk *Funyinak* vallását biztosan megállapítani. Csak sejtjük hogy református lehetett s azt is kipuhattuk, hogy már 1726 ban *Funyi János* nevű varga mester, vargautcai lakos polgárjogot kapott.

Mint mindenütt és mindig voltak, vannak elégedetlenkedők, ellenzéke sőt ellensége a fennálló rendnek és kormányzatnak: úgy nem hiányoztak ilyenek Debrecenben sem; se a patriarchalis, fegyelmezett török világban, se *Domokos Márton* erélyes igazságos főbirósága hosszú idejében. Egészen természetesnek találjuk, hogy különösen az adóterhek sokakat zugolódásra ingereltek; hogy a kormányzás, vagyon kezelés és biráskodás hármasságát gyakorló városi tanács működése nem minden polgárt egyformán elégitett ki. Ilyen vélt vagy igazi sérelmek keseríthették el *Funyi Ferenczet* is, aki aztán vagy saját ösztönéből vagy külső biztatásra panaszát a királynő elé vitte s a koronától kérte bajainak orvoslását.

A folyamodványnak minden érdekességét az

Urnak hatalma parancsolt általa rendet, az tette törekeny testében erőssé, az szólitá munkára Genfben, hogy gyűlöltetve és szeretve, száműzve és ismét visszahiva az evangéliom ügye mellett szilárdúl kitarson s az új élet új társadalmi formáját, a református egyházak szervezetét, egy új államot a régiékek ellenében felállítson és megteremtsen.

Az új bort új tömlőbe kell tölteni. Új irányt, új szellemet, új szervezetet a megújult világnak a reformátorok adnak.

Az emberiségnek igazi hősei és nagy alakjai ök, mert szívök minden dobbanása, minden szavok, minden tettök, minden tusájok, melyet magukkal vívnak, vagy a melyet az ellentálló hatalmakkal küzdenek; szenvedésök, bánatok, kevés boldog pillanataik, életök célja: az emberiségnek a szivverése, küzdelme, szenvedése boldogsága és örök rendeltetése. Körülöttünk, bennünk Isteni lelke által minden a nagy emberek által vagyon. Mi még nevünket is a reformátoroknak köszönjük. De a többiekre is ök a haladásnak bajnokai, az életnek nagy hősei, a gondviselés eszközei.

* * *

Az örök jég korában lönkre megy az emberi élet és elnyomorodik az ember. Szeretlenség hidegében, tudatlanság sötétében, a hatalmasak martaléka gyanánt így nyomorgott a reformáció előtt a világ.

Hasztalan gyűjtánál meg erdőt, nem győznéd meg a telet. De ha az Ur az ő Lelkét kibocsátja, elolvad a fagy és megújúl a föld.

A reformátorok szava épen e Léleknek a beszéde, az ő szívök melege, e Lélek lehellete.

E melegség olvasztja el a középkor jégmezőit.

Ez az élet kél ki diadalmasan a középkor kökriptáiból.

* * *

A középkorban úgy élt az ember, mint egy végtelen sirboltban, hová a népvándorlás viharai között az erőszak és ököljog korában menekült.

Az élet lassanként elcsenevészedett e környezetben. Elveszett az erő, épség, tudomány értéke. Felbomlott a család, s minden kötelék, mely a szülőhelyhez, fajhoz és hazához csatol. Erőszakolt aszkezis, fantasztikus világnézet, meszterkelt hazug lehetetlen helyzet, dologtalanság, erőszak, elnyomás, tudatlanság lettek ideállá s a menedék, az egyház, mely az emberiségnek védelmet nyújtott erős tömlőccé, melynek zárai és bilincsei felett a nemesi várak, fejedelmi királyi és császári hatalmak, hóhér, máglya és a kinzópad öröködének s a hármaskorona. Hasztalan próbálnak nagy tudósok, szent zsinatok, fejedelmek és a néptömeg a bezárt kapuk ellen erőszakos ostromot. Csak nehezebbé tették a

indokolás és a királyi beavatkozás kért formája adja meg. Ez pedig már nem az egyszerű, irni és fogalmazni ilyen nem tudó eszmadia mester cselekedete, hanem azé az íródeáké, akire bajának írásba foglalását bizta. A háttérben kath. kéz és befolyás működhetett. Majdnem bizonyosnak veszem, hogy Funyi uram egyik helyiérdekű eszköze a tervszerűen dolgozó katolikus törekvéseknek, annak a nyíltan is bevallott célnak, hogy Debrecenben megtöressék a kálvinizmus ereje, százados uralma, hogy Magyarországból ismét regnum Marianum legyen. De az, hogy Funyi és Szántó Sára jogtalanul beszéltek „számtalan“ más debreceni polgár nevében; az, hogy ök ketten nem képviselték a debreceni közhangulatot: egészen bizonyos. Mert akkor még sokkal mélyebben gyökerezett a kálvinista öntudat a debreceni nép lelkében és sokkal odaadóbban, önfeláldozásra is készebben ragaszkodott apáitól örökölt hitéhez, üdvösségének fundamentumához, mint sem hogy tömegesen vált volna árulóává saját véréből való hitsorsos előljáróinak és önként nyitott volna kaput az ostromló sereg vitézeit rejtő ajándék falónak. Már pedig Funyi egyenest pápista tanácsnokok kinevezését kérte a királynőtől, hogy ezek ellenőrizzék a magistratus működését, amely ő szerinte sem ő Felsége szolgálatjának sem a polgárságnak nem válik javára. Ez a különös kívánság debreceni református polgár ajkán megdöbbenően hangzik és nem úgy tűnik-é fel, mintha bizonyos körök vagy bizo-

nyos emberek alatt található érveket keresnének a kormány szándékainak siettetésére?

Mindenesetre nyomatékos súlylyal eshetett a mérlegbe, ha már arra is hivatkozhattak, hogy imé magok a debreceni polgárok is óhajtják és kérik katolikus vallásu senátorok beállítását. 1731-ben siker nélkül kísérlette meg ezt a tulbuzgó Sztáray kir. biztos. És a szépesi kamara 1754 ig nem is próbálta meg újra.

A mi végül a folyamodó eszmadia mester ama súlyos vádját illeti, hogy a városi előljáróság a közjövödelmekből magának pátronusokat szerez és tart: hát ez olyan formán volt, de lényegében még sem egészen úgy állott a pátronusok dolga. Igazságtalanok volnánk itéletünkben — akár Funyi uram — ha mai nézőpontról bírálánk a régi öregek ama szokását. Nem csak Debrecen, minden város az országban ajándékokkal siettetete és igyekezett kedvezőbbé tenni akkor a maga ügye bajának elintézését a királyi kormányzéseknekél. A befolyásos, hatalmas urak szivességét, jóindulatját egy város sem hagyta köszönet nélkül. A XVIII. század ezen az általános bevett szokáson legkevésbé botránkozott meg. Az ajándékadót nem kiáltották ki megvesztegetőnek s annak tisztességén, aki el fogadta, csepp foltot sem látott a közfelfogás. Rosz, bünös, corrupált embereknek kellene tehát tartanunk a mult idők minden előljáróságát, e város sok száz előkelő polgárát, ha hitelt adnók a Funyi-féle vádaskodásoknak; ha elhinnók,

bilincseket és még erősebbé a zárat s még türhetlenebbé az emberek helyzetét, a kik közül már a legjobb lelkek azt is tudták pedig, hogy odakint az egyházon kívül, elvonult a fergeteg és ismét kihajlott a régi hantokon, a régi romok alól a régi pogányság tudományosságának, művészetének szellemi és erkölcsi életének újra sarjadó buja viránya, a reneszánsz.

Vagy elsorvad tehát teljesen az élet, vagy ismét pogánnyá változik s hiában járt az Istenember a földön, s hasztalan hullott a hitvallók és vértanúknak vére. És ekkor ime megjelentek a reformátorok s velök a Lélek, ama vigasztaló, az igazságnak lelke, ki bizonyoságot teve a Megváltóról és mindarról a mit a Mester tanított, és újjá teremtődött, mint egykor régen a világ. A bilincsek lehulltak, a zárok felpattantak s azóta új, teljesen más életet kezdett az ember. A középkor világa elmúlt s az egyház, a régi hit, mely még ma is annak emlékét őrzi, az sem a régi többé.

Luther és társai új korszakot kezdenek az emberiség történetében.

A világosság, melyet az evangéliumból nyertek, a küzdelem, hazugság, fonákság, bűn ellen, melyet magokban és a világban ellene folytattak; a cél a melyet az emberiség elé tűztek; a szabad gondolkodás és vizsgálat, melyet alkalmazásba vettek; a bátorság melylyel harcaikban megállottak; a mód a melylyel a környezetből, a

nemzeti nyelvből, a közös faji és országos kötelekléből, szenvedésekből és reménységekből erőt merítettek: ma is örökre az emberiség nagyjává és példányképeivé teszi őket. Család élet, a föld, a faj, a nyelv, a munka, a tudomány és a haladás ma is mind utánnok indulnak és igazodnak.

Legnagyobbak mégis a vallás a lélek birodalmában, legnagyobbak, mert a szívnek visszaadták az Istent, úgy a mint azt amaz egyetlen fiu az Ur Jézus tanította. A haladás és a keresztényiség központjára tették az Istenember mennyei alakját és felébresztették a hitet ő benne s a vágyat a megváltás, a szeretet evangélioma iránt, amelynek örvendetes üzenete, velök megoszlásáig ható igéje az ő szavokban és fordításokban hirdettetik a föld minden nemzetségeinek s nekünk is, kik itt e helyen és estén a reformáció 387 éves évfordulati napjának emlékezetére össze sereglettünk.

*

Fény gyúl ki az éjszakában és elötünnek a millió csillagok, a régi pogány világ hősei és félistenei.

Az emlékezetnek lángjai gyúlnak fel a lélekben s a múlt idők nagy alakjai jelennek meg előttünk.

„Megemlékezzetek a ti elöttetek járókról, a kik szólották Istennek beszédét.”

hogyan csak a maguk visszaéléseit, jogtalan és igazságtalan kormányzásuk vétkeit igyekeztek elpalástolni, valahányszor a nádornak a tárnok mesternek, a váradi püspöknek, a szepesi kamara elnökének egygyel-mással kedvét keresték. Nem, nem az ő személyi érdekeiknek volt szüksége pártfogókra, a befolyásos urak jóindulatjára. Hanem az egész városnak, a polgárság összeségének, amelyet ki és befelé ők képviseltek.

Különb is abból, hogy a közjóvedelmet az ugynevezett discretiok évenként 2—3 ezer frttal terheltek meg, sem a polgárság előtt, sem a szepesi kamara előtt, amelynek gazdasági tekintetből alárendelve volt a város, nem csináltak titkot. Utódaik előtt én, aki annak a kornak minden évi számadását tételről tételre ismerem, igazolhatom őket és bizonyíthatom, hogy pátronus urainknak adott discretiokról is évről évre elszámoltak. A szepesi kamara ezeket nem kifogásolta. De bele kötött azokba a kiadásokba, amelyeket a város a ref. egyház és kollegium fenntartására fordított. Mikor emezeket betiltotta, — a discretiók azután is sokáig folyhattak még a közpénztárból.

Közlöm most már az ismertett felség folyamodványt. A (—) között lévő szavak az eredetiben keresztül vannak húzva: a *düllbetükkel* szedett szavak pedig más írással mint igazítások vannak ugyanabba beleszurva. Ez okirat eddig a városháza pincéjében lappangott.

* * *

Ha Felséged előtt úgyvolnának tudva, (mint mi

előttünk) *mint my előttünk?* a mi (T. N.) Magistratusunknak dolgai, meg esne a szíve Felségednek, miket kellessék *isten* szenvedni a szegény adó-fizető concívis embereknek: mert annyira vagyunk, hogy ha valaki csak legkisebbet szól *is* a (T. N.) Magistratusban lévő személyek felől, vagy (hogy) *csak* valaki közülünk Istenfélő kegyes és az igazságot szerető (pápista) *catholicus* Urakhoz folyamodik *is* már az olyatín embert mind addig üldözik, méglen mindenből ki nem forgatták, noha gyakran az is lehet az oka, hogy a hol valami hasznot magoknak éreznek, csak az eő erszények tellyék, a szegény civis emberek (kel) *nek* (igen kev set) *romlásival éppen semmit sem* gondolnak, úgy annyira, hogy meg szomorodot s minden segítségül, vigasztalástul és reménységül meg fosztatot szegény népe (a) várossunknak, ámbár keserves panasza és a nap világnál világosabb igazsága legyen *is*, még csak mozdulni sem mér (kivált hogy) *amint is naponként* siralmas szemmel tapasztaljuk, akár mit repraesentállyanak a mi (Tekéntetes Nemes) Magistratusunk ellen, mind csak haszontalan, mert a Város thárháza kezek alatt lévén a kit minnyájunknak boldogulására kellene fordítani, azzal inkább szánakodásra méltó és mai elviselhetetlen iga alatt nyomorgó népét *le* nyomják a sok adományokkal, mely által magoknak Patronusokat — a kiknek ítélő és boszu álló bírálva léssen valaha az mindenek felett uralkodó igaz Isten — szereznek és tartanak. Innen vagyon Felséges Nagy Kegyelmi Király Asszo-

És mi emlékezünk az emberiség haladásának élén járó nagyokról, a reformátorokról, a kiket Isten hívott el, a kik az élet, a haladás nagy munkáját végezték, a kik nekünk az Isten beszédét szólották. És emlékezzünk Bálint papra, Erdösi Jánosra, Dévaira, Márton barátira és a többiekre is, kik itt e hazában az új élet hirdetői és az új irány követői valának.

Emlékezzünk pedig rájuk kegyelettel és hála-
lással, mert Isten után a legnagyobbat köszönjük nekik.

Emlékezzünk rájuk bánatos érzelemmel, mert munkájuk sokban félben maradt. De emlékezzünk rájuk megbátorodva, mert az ő ajkuk az *Örökkévaló* beszédét szólotta. Ég és föld elmúlnak, de e beszédek nem múlnak el soha. S ezekkel együtt élnek az emberiség nagyjai s azok között a reformátorok örökkön örökké.

KÖZÉLETÜNK.

A tanító zsinati képviselőse és az igazoló Bizottság.

Boldog emlékezetű Tóth Sámuel volt tiszántúli egyh. kerületi főjegyző az ő közismert és bámulatos szorgalmával — az 1881-iki debreceni zsinat idején — még azokat a hozzászólásokat is feljegyezte — rövid tartalomban — melyek a tárgyalás folyamán, a megalkotott törvénykönyv minden egyes szakaszánál, időről időre, elhangzottak.

nyunk, hogy már Felsőged előtt keserves és fájdalmas panaszaikat még csak *előterjeszteni* sem merjük, mert biztalanok lévén az dolognak kimeneteléről, félünk attul, *ne* hogy (az előbbeni) Magistratusunk (által) az *előbbeni* rajtuk el követett keménységnél nagyobb kegyetlenséget rajtuk elkövessen. Azért több és számtalan meg nyomorított, méltatlanul meg gyálázott és irtóztató iga és igazágtalanság miatt az boszu álló Istenhez kiáltó szegény instánsok között *büszgő* alázatossággal kérjük Felsőgedet az egy élő Istenre — a ki az Felsőges Austriai Házat mindenkoron és leg közelebb Felsőgedet irtóztató, sok ellenségeinek hatalma alól, tökéletes életire és igasság szereteteire nézve meg szabadította — hogy a mi (T. N.) Magistratusunknak felettébb rajtuk uralkodása (olvashatatlan törítés) alól megszabadítani méltóztassék s arra nézve egy olyas királyi Commissiot ide rendelni, a ki nem az adománynak örüllön, hanem városunknak meg maradására, Felsőged szolgálattját és a közönséges jót munkálóggya : az számtalan sok panaszaikat és arra szükséges bizonságainkat meg halgassa, azoknak valóságát meg tapasztalván, az hibákat meg orvosolgya (négy sor olvashatatlanul kitörölve) (a pápistákat) *catholicusokat* a Magistratusban bé hozza, mert valameddig (nem léssen hogy) a Magistratusunk között olyanok *nem lesznek*, a kik reájuk és Felsőged szolgálattjára a közönséges jóra és az igasságra vigyázzanak, addig semmi jót nem várhatunk. Midőn ezeket a város népe óhajtya kéri

E ma már nagybecsű széljegyzetek, — érdekes! — minden szakaszhoz, §-hoz, olykor egy szóhoz is fűznek egy-két elhangzott megjegyzést, vagy megokolást csak a tanítótság tengeri kigyójává vált E. T. 65. § 2-ik pontjának 2-ik mondatáról feledkezett meg minden akkori zsinati tag.

Ami más szóval azt teszi, hogy-e pont homályban maradásával senki sem igen törődött.

Erteni tudom, de recriminálni nem igen szeretek.

Az 1891-iki Zsinat is azon módon érintetlenül tehát homályban hagyta ezt a pontot. Ettől az időtől fogva aztán sok ideig, egészen 1902-ig nem tudtuk, hogy mint értelmezzük a törvény „a teljes gymnasium vagy annak megfelelő tanfolyamot“ kifejezését. Egyet azonban már itt constatálnunk kell, azt t. i. hogyha bár ezt a hivatolt pontot érintetlenül hagyta is az 1891. Zs., de a 429. §. 2-ik bekezdésében már a sorok között magyarázatot ad, noha azt hiszem, hogy e sorok között szerényen meghuzódó magyarázat aligha akart egyenes elosztatója lenni annak a kétség és homálynak, mely a 65. §. 2-ik pont 2-ik bekezdése nyomán itt ott — *de nem mindenütt*, — ma is fenn áll. Azt mondja ugyanis a 429. §. 2-ik bekezdése : „Ideiglenes tanítóul rendszerint csak képezdei tanfolyamot, vagy teljes gymnasiumot végzett egyén alkalmazható.“

Mit tesz ez magyarul ?

Szerintem azt, hogy az egyenlőség jelével összekapcsolt képezdei tanfolyamot végzett és teljes gymnasiumot végzett ideiglenes tanító felett, elébbre helyezi maga a törvény is a tanfolyam elvégzésén túl még oklevelet is szerzett rendes tanítót. Ez már magyarázat volna a 65. §-ra

Ezt az önkéntelenül magyarázó pontot nem igen vehette figyelembe az 1902-ben összeült tiszántúli egyházkerületi tanügyi bizottság, mely kategoriku-

és instállya, halgassa meg Felsőged kívánságainkat mert akkor fog Felsőged el csudálkozni, midőn az királyi Commissio által, ne talántán olyanoknak is világoosságára fog juthatni, amelyek szükségesek volnának Felsőgednek és Felsőges Udvarának tudni. (Vegye) *Méltóztassék azért* Felsőged már egyszer *kglmessen* szivire *venni* a mi kívánságunkat (mert abban bizonyos lehet Felsőged) *a melyet annyiszor már Felsőged eleiben terjesztettünk, el hitelvén magával azt* hogy a régi szent Atyák, édes Megváltónkat nagyobb örömmel nem várták (sem a sidók az eő Messiasokat nem várják) mint (mink) my várjuk szegény debreceni lakosok Felsőged által rendelendő királyi Commissiok *ide jövetelét*. Azonban, hogy az igasságért Felsőgedet és Felsőges hozzá tartozandóit minnyájunknak szerencsésjére királyi székiben világ fogytáig meg tartsa, szívesen óhajtyuk.

Felsőgednek

méltatlan legkissebb alázatos és engedelmes hivei

Furtyi Ferencz debreceni esizmadia mester ember és Szántó Sára.

Kivül : Felsőges Római Császárné Nagy Kegyelmi Koronás Király asszonyunkhoz alázatos instantiájok a debreceni Contribuenseknek.

(Iv nagyságu. Levéltári jelzés nélkül.)

Zoltai Lajos.

san kimondja, hogy „a tanítói képesítő oklevelet az érettségi bizonyítvánnyal egyenértékűnek nem tekinti.”

A világ folyását figyelmen kívül hagyó látszó e felterjesztés alapján hozta meg az egyházkerületi közgyűlés 53/1902. sz. alatt, azt a határozatot, mely a többszörösen lesajnált zsinati tagokat igazoló bizottságot tisztán állítja a tanítóság elé, mely eljárásában nem animositást, sőt inkább teljes tárgyilagosságot mutat.

A hivatolt 53/1902. e ker. közgyűlés elvi döntése — ha jól emlékszem Kecskeméthy László m. t. tanítótársam gymn. i igazgató tanácsi tagsága kapcsán hozatott — szószerint ez: — „közgyűlésünk a tanügyi bizottság álláspontját, mivel a tanítóképezdét a gymn. V—VIII. osztályaival, a képesítő oklevelet az érettségi bizonyítvánnyal egyenértékűnek nem tekintheti, elfogadja s ez értelemben mondja ki a határozatot, hogy a gymnasiumi igazgató tanácsnak, csak a tanítói oklevél alapján, a tanító tagja nem lehet.”

E határozattal szembe állíthatom Magyarország legmagasabb bíróságának csaknem ugyanazon időben kelt 2639/1902. K. Sz. végzését, mely a vall. és közokt. miniszter 37496/882. sz. kijelentésére támaszkodva azt mondja, hogy „a tanítóképző elvégzését az érettségi vizsga letételével legalább is egyenértékűnek kell tekinteni, — szembe állíthatom egyik kiváló ref. jogakadémiai tanárunknak azon írásbeli kijelentését, hogy ő „tapasztalat szerint többre is becsüli, — szembe állíthatnám az új népoktatási törvényjavaslat idevonatkozó, emelkedett felfogását, de bármennyi már meglevő és ezután keletkező elvi döntést, határozatot, kijelentést hordanék is rakásra: egy elvitathatatlan, az t. i. hogy a tiszántúli egyházkerület által kiküldött igazoló Bizottság nem hagyhatta figyelmen kívül azt a már korábbi kerületi (53/902.) határozatot, mely az igazoló Bizottságot — minden elképzelhető jóakarata mellett is — megkötötte s liberális szándékában megakadályozta.

Nem hagyhatta figyelmen kívül, hiszen — hogy a többször hivatolt 53/1903. sz. ker. végzés létezik, azt jól tudta a tanítóság szárnypróbálgatását minden tőle en megakadályozni törekvő — egy, egyházunk testéről leszakadt fekély s nem késett felemlegetni korábban vezetése alatt állott egyházmegyéjének gyűlésén még akkor sem, mikor már a saját maga által font hurok szorítása alatt halálra vált.

Ne vádoljuk tehát azt, akit nem illethet a vád; — akit illethetne azt meg ugysem érdemes.

A zsinati tagokat igazoló Bizottság tehát, nem mehetvén túl az öt kiküldő Egyházkerület kategorikus határozatán, de tekintettel a jogegység biztosításának esakis illetékes törvénymagyarázat útján megoldható fontos érdekére, kimondja:

1. hogy „Simon Károly zsinati képviselői mandátuma igazolásának kérdését függőben tartja s illetékes eldöntés végett, az illetékes tiszántúli egyházkerület f. évi (1904) nov. 29-én összeülő közgyűlése elé terjeszti, — továbbá

2. „a feltétlenül biztosítandó jogegység szempontjából a zsinat magyarázza meg a törvényt, — e jelen jkvet. az egyetemes tanügyi bizottság és a konvent útján, a Nov. 10-én megnyitandó zsinathoz egyidejűleg felterjeszti, hogy a 65. §. fentebb idézett kifejezését — mindjárt megalakulása után — hivatalosan megmagyarázza s az új törvény megfelelő szakaszába határozott, taxativ rendelkezést iktasson.”

Onként következvén egy ilyen minden kétséget kizáró, magyarázatot nem tűrő törvény §-ból az, hogy egyik egyházkerület nem volna kénytelen ugyanazon intelligentiájú egyént igazolhatatlannak venni, mikor egy másik kerület meg épen szó nélkül igazolná azt, korábbi határozatok által másként másként magyarázván a homályos törvényt.

Az igazoló bizottság e felterjesztése megjárván a konventet, f. évi okt. 27—30. napjain tartott gyűlésében, a konvent közgazgatási Bizottságának Mádi Lajos előadó azon javaslatával szemben, hogy „a tiszántúli egyházkerület igazoló bizottságának ezen határozata azon kéressel terjesztetnék a zsinat elé, hogy mindjárt megalakulása után tárgyalná ezen ügyet; s továbbá a közgazgatási bizottság a zsinatnak ajánlja, hogy Simon Károlyt igazolja”. — gróf Dégenfeld József indítványára kimondja a Konvent, hogy „a törvény 65. és 67. § a utolsó bekezdése értelmében a tiszántúli egyházkerület közgyűléséhez visszafetéssék.”

Es forma szerint tényleg ez a helyes, mivel a zsinati tagok igazolása nem a zsinat feladata, mint azt a jóakarátú előadó kívánja, hanem az illető egyházkerület jogkörébe tartozó ténykedés.

Reánk református tanítókra nézve azonban nem ez a fődolog.

Hogy a kerülethez visszatétek, az már bevégezt tény; — hogy a kerület igazolni fogja Simon Károlyt, az is meglehet, de a református tanítóságnak az a régi és mondjuk jogos óhajta, hogy a történelmi jogfejlődés alapján, törvény által biztosított alakban és számban az egyházkormányzás minden forumán képviseleti joga legyen: ezzel a konventi s majdan a Nov. 29-iki tiszántúli egyházkerületi esetleges kedvező határozattal még nincs, s nem lehet kielégítve.

Reánk, tanítókra nézve, zsinati taggá történendő megválaszthatásunkat illetőleg, e tagsághoz okvetlen szükséges intelligentiát biztosító nyole évi tanfolyam elvégzésének kikötése sem elégséges, mint azt Dr. Balthazár Dezső esperes úr, nagy bölcses séggel és teljes liberalizmussal, az alább szószerint közlendő, a 65. § homályosságát minden magyarázat felül állóan contemplálja, hogy t. i. „Az egyházközségek (zsinati) képviselőiül választható — egyházközségi illetőségére való tekintet nélkül, minden ev. reform. vallású magyar állampolgár, aki életének 24-ik évét betöltötte s az elemi iskola négy osztályának elvégzése után legalább nyole évi elméleti, vagy szaktanfolyamot végzett, — mivel csak ennyi, sok esetben illusoriussá tehetné s tenné is a tanítóság zsinati képviseleti jogának érvényesülését.

A kívánatos jogegységet magában hordja ugyan e tervezett törvényszakasz, de a tanítóságot az esetlegességektől nem menti meg.

E szempontból az igazoló bizottság felterjesztésében foglalt taxativ elszorolás az egyedül biztosító.

Végül még egyet s ezt ajánlom a reform. tanítók orsz. egyesülete szives figyelmébe:

Nézetem szerint más eljárás, az adott helyzetben, nem vezet célhoz, mint az, hogy a reform. tanítók országos egyesülete egy, p. o. Debrecenben összehívandó gyűléséből kérje fel a nmélt. zsinatot, hogy az E. T. 65. §-át a Dr. Balthazár fenti tervezetével helyettesítse s a 66-ik §-t pedig, mely így hangzik:

„... a főiskolák és tanítóképezdék részéről egy —

a középiskolák részéről egy s így mindenik egyházkerületben két képviselő választatik, az illető tanintézetek tanárai által, saját kebelökből, — egészítse ki ezzel: „Hasonlóan saját kebeléből küld 2-2, összesen 10 képviselőt, az öt egyházkerület tanítósa.*

Természetesen a jogfolytonosság hozná magával, hogy e kérelemben az E. T. 45. §-nak d) pontja és az 53. §. utolsó második mondata is megfelelő módon kiegészíttessék.

Debrecen, 1904. Nov. 8.

Csurka István
reform. tanító.

Néhány megjegyzés Historicus pontozataira.

Historicus szükségesnek látta, hogy multkorai cikkem egyes tételeit észrevételekkel kísérje. Ez észrevételekre viszont nekem van néhány megjegyzésem.

1. Historicus a 40. számban azt írta, hogy „a körülbelől kétezernyi lelkész részéről megjelenik a zsinaton (a püspökökön kívül) 48, a körülbelől kétmilliónyi világi egyháztag részéről (a főgondnokokon kívül) ugyanannyi;“ a 45. számban pedig már „közül és részéről“ kitévelt használ. Sem az egyik, sem a másik nem fejezi jól ki a tényállást; ha az egyedül megfelelő „közül“ névutót használta volna Historicus, akkor senki sem jött volna arra a gondolatra, hogy ő a 48 lelkészi tagot a papság, a 48 világit a világiak képviselőiül tekinti. A „részéről“ helyes értelmére nézve figyelmebe ajánlom az E. T. 66. §-ának második bekezdését, melyre különben is rátérek. Azt mondja ugyanis Historicus, hogy ő az összes 96 tagot az egyetemes egyház képviselőinek tartja, teljesen meg egyezően az E. T. 65. §-ával, sőt éppen ennek értelmében, még a hivatalból való tagokat és a tanár-képviselőket is az egyetemes egyház képviselőinek tekinti.

Hát azt bizonyára mindenki tudja, hogy 65. §-szerint „a zsinaton összesen 116 személy képviseli a magyarországi ref. egyházat,“ azonban én ezt mindig úgy értettem, ma is úgy értem, hogy ez a 116 tag együtt a magyar ref. egyház képviselete, de külön-külön, bármely egyes zsinati tag is, annak a területnek képviselője, a mely őt közvetve vagy közvetlenül a zsinatba megválasztotta. Antal Gábor püspök például csak a dunántuli kerületnek, vagyis az abban levő gyülekezeteknek képviselője s nem a többi 4 egyházkerületé is; Dávidházy János a debreceni egyházmegyéé s nem a többieké is; Révész Kálmán a tiszáninneri egyházkerületé s nem a többieké is; Sass Béla a tiszántúli főiskoláknak és tanítóképezdének képviselője s nem egyszersmind másoké is. Ezek négyen aztán, a többi 112 taggal együtt képviselik a zsinaton a magyarországi reformált egyházat. Mindezt nyilván bizonyítja az E. T. 66. §-a, mely a gyülekezetek képviselőiről és az egyházkerületek fő- és középiskoláink képviselőiről beszél; a 66. § második bekezdése pedig (melyre már fentebb hivatkoztam.) azt is megmondja, hogy a főiskolák és tanítóképezdek részéről (azaz: képviseletére) egy, a középiskolák részéről (azaz: képviseletére) szintén egy tag választatik.

A mi már éppen a tanár-képviselőket illeti,

* Mint azt a reform. tanítók Országos Egyesületének Kolozsváron, 1902. Aug. 14-én tartott közgyűlése, a Zsinat elé terjesztendő Emlékiratának előmunkálata II. szakasza 3-ik pontjában már kifejezésre juttatta.

nekem egy szavam sincs az ellen, hogy számuk 10-ről 15-re, vagy akár 20-ra is emeltessék, oly feltétel alatt azonban, hogy a zsinatpresbyteri elvnek és egyházalkotmányának megfelelőleg, mint a többi zsinati tagot, őket is az illető egyházkerületek presbyteriumai válaszzsák.

2. A történeti alapot éppen egy „Historicus“-szal szemben, szükségesnek láttam különösebben is hangsúlyozni, s remélem, ő sem vonja kétségbe, hogy az 1881-től máig érvényben álló számaránynak az 1848. évi határozat volt a történeti előzménye és alapja; sőt talán, ha elfogulatlanul ítél, azt is el fogja ismerni, hogy az én 14. éves, most felújított indítványomban nem csupán opportunizmus van, (a mi éppen ninesen benne,) hanem van: lélekszámarány, méltányosság és a szerzett jogok tiszteletben tartása. Az anyaegyházaknak a lélekszámmal való kombinálása pedig hogy mennyire nem indok — elv — és alap nélküli ötlet (mint H. gondolja,) egyebek közt, az E. T. 27. §-ának 11. pontja is bizonyítja.

3. Nagyon örvendek, hogy a pactumra nézve H. egy véleményen van velem. Én bizony a sorok közt olvasni nem igen tudok; az arcát sem láthattam Historicusnak, mikor az idevonatkozó sorokat leírta, vettem tehát azokat úgy, amint voltak. Ennek kijelentésével aztán, akár be is fejezhetném megjegyzéseimet, mert H. a 3-ik pont második részében, olyan fegyvert használ velem szemben, amilyennel én, övele szemben nem rendelkezem. Historicus ugyanis személyes vonatkozású kérdéseket tesz fel Révész Kálmánnak, mely kérdésekre siet maga meg is felelni. Én ugyanezt nem tehetem meg vele szemben, mert nem tudom, kit tiszteljek hát voltaképpen Historicusban? Annyit azonban kötelességem mégis az ő kérdéseire elmondani, hogy a törvényesen megválasztott zsinati képviselőket, akár közgyűlésekben, akár hírlapokban; akár nyíltan, akár álnév alatt, személyes értékükre és arravalóságukra nézve osztályozni és kritizálni, a választásban nyilvánult közbizalom iránti tiszteletlenségnek, és a jó izléssel homlokegyenest ellenkező eljárásnak tartom; hasonlóképpen tartozom kijelenteni azt is, hogy én, ámbár a lajstromos szavazásnak határozottan ellene küzdöttem s ellene küzdök ha helye és ideje lesz ezután is: az alkotmányos és törvényes módon elrendelt és foganatosított lajstromos választás útján nyert zsinati mandátumot, éppen úgy teljes joggal és nyugodt lélekkel fogadtam el, mint ahogy elfogadták a konventi mandátumot az egyházkerületi közgyűléseken választott azok a konventi tagok, a kik annak idején a végsőkig küzdöttek az ellen, hogy a konventi tagokat az egyházkerületi közgyűlés válassza.

Kassa.

Révész Kálmán.

O gonaavatás a nagyváradi-ujvárosi ev. ref. templomban.

Szép ünnepe volt október 30-án a nagyváradi ev. ref. egyháznak, ekkor avatták fel, adták át a közhasználatnak az újv. templomban — az ev. ref. egyházi énekkar és a hívek áldozatkészségéből épített — meglepően csinos és díszes orgonát.

A hatalmas templom minden zugát megtöltötte a gyülekezet. Sulyok István esperes gyönyörű alkalmi imádsága után, melyben az új művet Isten örökös

gondjaiba ajánlotta, lehullott az orgonát eltakaró lepel s ezer meg ezer szem előtt ott állott az impozáns, diszes külsejű orgona. Ekkor Gerencsér József kántor mutatta be művészi játékaival a diszes külső alatt rejlő szebbnél szebb változatokat, a lágyan zsongó acéltól, a fundamentumot s boltozatot rázkódtató teljes orgona 4 soros mixturjáig. A szép közönség ihletett gyönyörűséggel hallgatta a csodás hangokat s a kísérete mellett vegyes kar által előadott alkalmi éneket, melynek végeztével Csák Máté egyházmegyei tan. bíró Kol. III. 16. alapján tartott megható szép egyh. beszédet, az Ur dicséretére s áldozatkészségre buzdítván a gyülekezetet.

A lélekemelő ünnepély a 179. d. 10 v. elénekével ért véget.

Maga az új orgona a modern technika csodás vivmánya, legújabb rendszerű csőpneumatikus 2 manuállal, 27 hangu pedál, 16 soló és 13 mellékváltozattal. Valóban mestermű, mi felett a szakértői bírálat is megelégedést s teljes elismerését nyilvánította Wégenstein Lipót temesvári orgonaépítőnek. Ez elismerést lehetetlen is nem nyilvánítania annak, ki figyelemmel kíséri ez orgonánál a szép beosztást, a tiszta munkát, az alkatrészek ügyes, széprendű elhelyezését, továbbá a billentyű megnyomása után az egyes hangok késés nélküli biztos megszólalását a registereknek billentyű alakban való praktikus elhelyezését, a különféle változatok jellegének megadását s mindezek felett mire építő a legfőbb súlyt fektette az egész gépezet pontos működését; ha ezek után kiemeljük az egész műre alkalmazott Grand Crescendó kitűnő keresztülvitelét: Wégenstein Lipótot jó lelkiismerettel ajánlhatjuk az orgona építető közönség figyelmébe s pártfogásába.

Elismerés, dicséret illeti ref. egyh. énekkar nemcsak célra irányzott jóindulatát, buzgó törekvését, önzetlen fáradozását, minek folytán szép tervek tettet öltött: templomunkban ott áll az új orgona örök dicsőítésére az Istennek!

Varga G
s. 1.

Reformációi emlékűnnepély.

A Reformáció emlékűnnepét a nagy naphoz méltóan ünnepelte *Füzesgyarmat* apraja-nagyja. Délelőtt u. i. ünnepi isteni-tisztelet tartatott. Az egyházi és községi előljáróság s a nagy közönség a nevezetes naphoz méltó számban jelent meg az Ur házában, hol a 74 dics 1. 3. 5. 6. verseinek eléneklése után nt. Kovács Károly lelkész úr lépett a szószékre, kinek mindnyájunk lelkét magasba ragadó szép imája után a IV. VI. fi és leányosztályokból kiválogatott 140 tagu gyermekkar énekelte Luther örök szép énekét: „Erős várunk nekünk az Isten-t. Ennek elhangzása után Gal: II. 16. verse alapján magas szárnyalású alkalmi beszédben fejtegette tőle megszokott mesteri előadással a nagy nap jelentőségét, tanulságát. Bezáró ima után ismét a gyermekkar énekelte, melyet a gyülekezet berekesztő éneke, — 37. d. 2. 3. verse, — követte.

Délután 2 órakor ünnepi harangozás után, mintegy folytatásaként a délelőtti felnőttek ünneplésének, iskolai ünnepély következett. Ez is közénekkel vette kezdetét. Alkalmi ima után a gyermekkar énekével kezdődött a tulajdonképeni ünnepély. Ezután Nagy János a tantestület elnöke tartotta meg a közönség,

de különösen e 650 főre menő növendékekhez intézett beszédét, mely a kedélyeket ünnepi érzelmekre hangolta. Majd Jámbor Lajosnak „A reformáció emlékűnnepén“ c. hangulatos költeményét szavalta Kovács Juliska VI. o. növ., viharos köztetszést aratva. Ezt Szaboleska „Hiszek egy...“ c. költeménye követte, melyet Polecz János IV. o. növ. adott elő szépen, értelmesen. Aztán ismét a gyermekkar énekelte közmegelekedést keltve. Ezt ismét alkalmi szavalat követte Miklós Elemér „Október 31. én“ c. költ. szavalta Daru Erzsébet VI. o. növ. lelkesedéssel, igazi hévvel. Jézus az igazság c. költ. szavalta: László Endre IV. o. növendék szépen, értelmesen. Ezután ismét alkalmi éneket adott elő a gyermekkar lelkesedéssel teljes biztossággal. A minden ízében sikerült iskolai ünnepélyt nt. Kovács Károly ur buzdító szavai fejezték be.

Mi pedig, kik ez ünnepély létrehozásához, sikerüléséhez kisebb-nagyobb mértékben hozzájárultunk: fáradságunkat bőven jutalmazva láttuk abban a mély hatásban, kedves érzelemben, mely minden arcon, minden szemből visszatükröződött. Az ünnep méltó befejezést nyert estve a közép fiú iskola helyiségében tartott 42 terítékű közvacsorával, melyben kizárólag az egyházi és községi előljáróság és tanítóttestület vett részt.

Közli

László J.

IRODALOM.

„Geschichte des Protestantismus in Oesterreich in Umrissen.“ v. Georg Loesche. Az ausztriai prot. történelmi társulat e kiadványa megérdemli figyelmünket nem csak azért, mert szerzője, ki a Mathesius és Comenius életrajzait is szolgáltatta, mint a bécsi prot. theol. facultás historicusa, már eddig is kiváló nevet vívott ki magának, hanem az osztrák tartományok prot. egyházainak a magyar protestantismus történelmével való összefüggése miatt is. Különben, bár harmadfél száz lapra terjed a mű, egy nagyobb ez irányu munka előfutárjaként jelent meg, iskolai szükségletek kielégítésére. Benne az egyes uralkodók művészi jellemrajza után az osztrák tartományok prot. egyházainak története következik 1781 ig különkülön, ettől fogva pedig címekre osztás nélkül egységesen. Tartalmat már csak a mű terjedelménél fogva sem adhatok, de olvasásából merített pár figyelemre méltó történelmi tanulságot ideírok. Világot vetnek azok magára a történelmi felfogásra.

Legkevesebb sem akarja szerző mentesíteni a vezérszerepet vivő prot. nemességet: az urak és lovagok rendjét. Mert bizony voltak hibáik s a tagadhatatlan vallásos motívumok mellett nem egyszer áhitották meg a papi gazdag jövedelmeket amelyeknek elvételeből lelkiismeretet nem csináltak. Amde annál élesebb színben tűnik aztán elő a papság erkölcsi romlottsága, önérdékajhászata, mely az ellenök való fellépést igazolja.

Ha így e részről mentséget találni lehet, menthetetlen büne lesz a prot. nemességnek a szűkkeltség, melylyel a királyi és mezővárosok polgárságát a legtöbb esetben cserben hagyták — kivéve egyes

dicséretes kivételeket, mint pl. a Mátyás alatti, 1609-iki hódolási határozat (Kapitulations resolution, persze papíron maradt), vagy a cseh ugyanezen évi felséglevél — pedig ez a polgárság erőszak idején mindig hiven kitartott a védelemben.

Még menthetlenebb a nemesség eljárása a parasztsággal szemben, amelynek megadni a lelkiismereti szabadságot soha sem jutott eszébe. „A földesur vallása szabad csak” — ez az elv szolgáltatott alkalmat a rettenetes parasztlázadásokra, amelyek pl. elnéptelenítették Felső-Ausztriát (1625—28), Salzburgot szegényebbé tették több, mint 20. ezer emberrel. De volt rá eset, hogy ki sem engedték őket vándorolni, ez kegyelemből pusztán a nemeseknek engedtetvén meg. S milyen arányuk voltak ezek! Csehországból egyszerre 30 ezer család, 185 nemes nemzetség vándorolt ki. A legtöbb esetben az elnyomatás fokként történt; parasztok, polgárok s mikor ezek megvoltak törve, utoljára a nemesség. Mivé lehetett volna Ausztria protestantizmusa összetartás mellett, mikor csaknem minden tartománynak volt időszaka, melyben a lakosság tulnyomó többsége protestáns volt? S hol állana szellemi élete, hiszen természetes, hogy legjobbjai vándoroltak ki új hazát keresni, egy Schleiermacher, Kepler, Hegel, a vas kancellár Bismarck öse, sőt a mai német császár családjába tartozó két nemes nemzetség. S hol állhatna vagyoniilag, gazdaságiilag, mikor csak egyszerre megtörtént Csehországban II. Ferdinánd, eme „diocletianusi végzetember”, eme bigott csuhás fejedelem alatt, hogy a nemesség és királyi városok birtokának a fele a császár kezére került, melynek körülbelül $\frac{3}{4}$ részét azonban végrehajtó közegei jónak látták elsikkasztani.

A rettenetes harcok, melyeket katolicizmus és protestantizmus egymással megvívott és amelynek eredményeként ez utóbbi megsemmisült, innét több indokra vihetők vissza. Ha egyik másik uralkodó oly kéréshetetlen gyűlöletet mutat a protestánsok iránt, az visszavihető egy felől arra, hogy a rendek és a trón rivalisok gyanánt állottak egymással szemben. A rendi jogok bővítése a császári jogok megnyírbálásával járt és e tekintetben a prot. nemesség járt elől a példával. Akármelyik fél kerekedett felül, egyként szomorú következményeket vont ez maga után. Egyikre példa a szerencsétlen Lengyelország, melynek prot. nemessége az uralkodói önkény ellenében svédeknel s idegeneknél keresett segítséget s melynek eredménye lett Lengyelország felosztása, jó részben nem katolikus kormányok alá jutván. Hogy pedig az uralkodók hogyan nyomorították meg évszázadokra tartományait, azt rajzolni felesleges, pár példát ugysis idéztem. Sok esetben szerencse volt a töröktől való félelem, mert, ha katonaságra, meg pénzre volt szükség, akkor tudtak a fejedelmek is engedékenyek lenni. Luther méltán mondá egyszer keserűségében: a törökök ellen harcolni, nem egyéb, mint Isten ellen harcolni, ki a török által a mi bűneinket bünteti. Ha aztán elmúlt a veszély, akkor jöttek ismét a kegyes jezsuita páterek, az elmaradhatatlan vallásügyi bizottságok, amelyek aztán a fehért feketére mosták, évszázadok irodalmi termékeit megégették pl. Csehországban az 1414—1635. megjelent prot. könyveket; népösszeírás, amely, ha kedvezőtlenül ütött ki, segítettek rajta; tömeges legyilkolások pl. Herbertdorf felső-ausztriai helytartó 6000 emberen elkövetett kegyetlensége, dacára, hogy biz-

tonságot ígért. És ezek a dolgok annak az örve alatt folytak, hogy a trónt és oltárt védelmezik. Méltán mondja Loesche bámulatosnak, hogy ezt elhitték azoknak, kiknek hazájok nem is volt s a pápának való engedelmességet elébe tévén a birodalmi törvények iránti engedelmességnek, maguk voltak a pártütők. A szentszéktől bizonyára méltányos dolog volna, hogy ne csak — mint szándékoznak — II. Ferdinándot avassák szentté, hanem valamennyi hozzá hasonló „hithű” fejedelmet, hogy a barbarizmus és türelmetlenség emez apotheosisán hadd mulatna a világ.

A szegény ausztriai protestantizmusra jobb napok a türelmi rendelet kiadása után következtek. Kényszerített rendelet volt az, mégis új korszakát jelöli a protestantizmusnak, s méltó dolog, hogy II. József jó szelleme, Rautenstrauch braunauai apát s a vallásügyi udvari bizottság elnöke is felemlíttessék. Ettől fogva csak a tiroli tartományi gyűlés ultramontanizmusa az, mely méltán megdöbbenést kelthet. A reformációnak innen történt kiirtása óta ez lett a főfészek. E tartomány dicsősége marad a 437 zillert-hali kiűzése I. Ferdinánd (mint osztrák császár, 1804-el kezdődően e cím, mint magyar király V-ik) alatt. Kárpótlásul aztán felhívták a Loyola companiáját. Különben a dolog azon forult meg, hogy Tirol időközileg bajor országhoz tartozván, a türelmi rendeletet magokra kötelezőnek nem fogadták el. Milyen kicsiségekből csinál nagy dolgot a szűkkeblűség. A 30 éves, rettenetes háborúnak indító oka közvetlenül pl. az volt, hogy a már említett felséglevél alapján a protestánsok a papi birtokokon is szabadnak nyilvánították a vallást, mit a prágai püspök persze el nem ismert.

Teljes egyenlőség és viszonyosság az 1848-ik esztendővel és I. Ferencz József nemes gondolkozással vezetett, vallási türelmetől áthatott uralkodásával következik el. Bár az 1855-iki konkordatum Róma győzelmét jelenti is, lassanként veszt az jelentőségéből, különösen 1859. után, míg végre az infallibilitas vakmerő kezdeménye ezt is megdönti. Különben ezt a konkordatumot eléggé ismerjük mi is. Az ausztriai protestantizmus jogi helyzete az 1861. ápr. 8-iki prot. pátensen nyugszik, Schmerling ellenjegyzésével, kinek műve volt tudvalevőleg Ausztria újabb alkotmánya is, mialatt Magyarországon sem az októberi diploma 1860-ban, sem semmi engedmény törvényhozás nélkül el nem fogadtatott. Emeltett pátens az egyetemes egyház belső ügyeinek szabadságát megadja, a régebbi konsistoriumok helyére azonban a bécsi „Oberkirchenrath” (fő egyháztanács) lép, melynek lutheranus és reformatus képviselője a császár helyettese s így az ausztriai protestantizmus tartományi egyház, melynek püspöke a császár. Az egyetemes zsinat által készített egyházszervezet, mely reformátusok és lutheránusok teljes különválását akarja, ily értelemben nem erősített meg, akkor a főegyházi tanács bizatott meg tervezet készítésével, melyet aztán az 5-ik ref. (H. B.) és első rendkívüli luth. (A. B.) zsinat magáévá tett 1889—90-ben Manapság a $\frac{1}{2}$ milliónyi protestánsnak promotio jogával felruházott theol. facultása van Bécsben, Teschenből ide tételve át, mely, sajnos, a Ferencz-körúti pompás egyetemen még mindég nem kapott helyet. Az újabban nagyhirű „Los von Rom” mozgalom az infallibilitas dogmává

tételével függ részben össze s a katholicismuson át vezet a protestantismushoz: És így a politikain kívül vallási motívum is működik.

Mezőtúr.

Lic. Lencs Géza.

Keresztyén hit- és erkölctan. *A gimnáziumi VII. osztály számára az 1901-iki konventi tanterv szerint készítette: Lic. Rács Kálmán pápai főgymn. tanár. Ára 1 korona 50 fillér. Pápa, 1904. a főiskolai könyvnyomda betűivel nyomatta Kis Tivadar.*

Ev. ref. egyházunk konventjének hathatós rendelkezésére egymásután jelennek meg, külön-külön minden egyházkerületünkben főgymnásiumi vallástani kézikönyveink, mint erős és szilárd kődarabok növekvő ifjúságunk valláserkölcsei élete épületének oszlopesarnokában.

Imé, most a dunántúli egyházkerület pápai főiskolájának jónévű tanára, *Rács Kálmán* theologiai licentiatús lép a világ elé hit- és erkölctani művével, mely teljes figyelmet érdemel mindazok részéről, kik a középiskolai vallástani kérdésért fontos és jelentős ügynek tekintik. És pedig minden gondolkodó ember ilyennek tekinti azt.

A kezünk alatti munka, öröndetes készséggel jelenthetjük ki, feloleli s hiven, a biblia alapjára s hitvallási könyveink szellemére támaszkodva közli a keresztyén hit- és erkölctan minden fontosabb tételét. Gondolkozó főre, tanult agyra vall az egész munka, melynek azonban vannak egyes olyan fogatkozásai is, a melyeken a t. szerzőnek, műve érdekében mindenestre jó lesz segítenie.

Jól tudom, hogy a gymnasium 7-ik osztályának növendéke erősebb táplálékhoz szoktatandó már s nem tejenek italával kell azt táplálni, de mégis a túlabstrakt, a nagyon nehéz nem nekik való még, főként ha tán egyik célunk az is volna, hogy a vallást lehetőleg kedveltessük meg ifjainkkal éppen abban az ő életkorukban, mikor pezsgő vérök sanguinismusában oly igen keveset törődik közöttük a legtöbb a lélek dolgaival.

Rács kezünk alatti könyve sokszor túlabstrakt, túlnehéz. Mindjárt legelső mondata, melyben a vallást így határozza meg: „A vallás az embernek nála magasabb, a látható világ felett álló lényről való tudata, és ezen lényről való életközösség, — igen nehézkes alkotású mondatban adott s túlnehéz meghatározás; vagy a hol a 10-ik lapon Isten léteiről beszél, és ezt mondja: „Miután azonban a többi tudományágak az előfeltételek (hypothesis) felállításával bizonyítékokkal is igazolják az előfeltételek valódiságát: a vallástudomány sem zárkozhatik el ezen tudományos módszer alkalmazása elől,“ az ilyen túlabstrakt mondat sem való 7-ik osztályú tanulók számára készített tankönyvbe, valamint kevésbé bölcseleti ízű nyelven közleném én velök a nehéz kozmologiai, teleologiai, ontologiai, történeti és erkölcsi érveket is. Nem való ifju ember elé, mert nem érti az ilyen, bármennyire is bibliai alapon álló mondást: „Isten bölcselete talán bolondságnak látszik előttünk,“ (pag. 13.), s a szentháromságról szólván, különben szépen és jól a szerző, kissé frivolnak tartom azt a tételt, hogy hitünk ama nagy titkát, — egyebeket is előszámálván, — a lóherhez is szokták hasonlítani. Határozottan helytelen a hittani részben az, hogy az emberről szóló

II. szakasz címe alatt beszél Jézus Krisztus személyéről, tiszteiről, egyszóval a rávonatkozó összes dogmatikumokról, a Szentlélekről, a sákramentumokról, az egyházzól, a halál utáni életről és utolsó iteletről is. Jézus Krisztus csudás születésének ténye fölött, azt érintetlenül hagyva, átsuhan, holott egyebekben teljesen bibliaszerűleg beszél a Megváltó személyéről. Túlnehéz nyelvezettel fogalmazta meg a keresztyén erkölctan elvi részének kérdéseit is, egyebekben pedig művének e része minden követelménynek megfelel.

A függelékben a külföldi s hazai symbolikus könyvekről, énekgyűnkéről ad a szerző értékes tudnivalókat.

Vegye tekintetbe a t. szerző elmondott észrevételeinket, használja fel azokat, s így is derék művét, mely nyeresége egyházunk vallásirodalmának, még derekabb, még jobb művé fogja tenni.

Csiky Lajos.

A „**Keresztyén népbarát**“ evangéliumi naptár az 1905 évre rövid időn megjelenik s kapható lesz a „*Magyar Biblia és Evangéliumi Iratterjesztő Társaság*“ alap kezelségénél, *Karcagon*. Ára e jóra való naptárnak csupán 40 fillér. — A kiből csak van egy kis buzgóság az evangéliumi iratok terjesztése iránt, rendeljen bizományba legalább 10 példányt. (A terjesztők 10% kedvezményben részesülnek.)

„**Kálvinista Öntudat**“ cím alatt egyik munkás és eszes tanítványunk t. i. *Nyarády László* békési segédlelkész egyháztársadalmi lapot indított meg többek közremunkálásával. Már megjelent a 3-ik szám is s örömmel konstatalhatjuk, hogy ez az ifju ember tiszta bort önt a pohárba; lapja megérdemli a pártolást. Előfizetési ára egész évre 4 korona; félévre 2 korona; negyedévre 1 korona. Megjelenik hetenként egyszer csütörtökön. Előfizetési pénzek a kiadó címére *Vécer Oszkár* Békés küldendők.

Pálóczy Czinke István. Imádságos könyv templomi használatra. Vasárnapi, évszaki, ünnepi és alkalmi imádságok. Kiadja a gömöri egyházmegye lelkészi testülete. *Most jelent meg és Kókai Lajos* könyvkereskedésében (Budapest IV. Károly utca 1.) kapható. — Ára izléses fekete vászonkötésben 4 korona. — Ugyancsak most jelent meg *Kókai Lajos* „Ujdonsági körlevele prot. theologiai művekről“ is, mely ingyen küldetik meg azonnal annak, ki még nem kapta volna meg és kívánja.

K Ü L F Ö L D.

Svájci egyházi életből.

A nyár forró napjaiban mondhatni az egész magyar református lelkészi kart lázba hozta a lelkészi fizetés emelésének kérdése. A jelszó, a mely hegyeket-völgyeket betöltött, hangzott kelettől nyugatig: „2400 korona“. Lelkészi értekezleteink nagy szeretettel fölkarolt tárgya mi lett volna más, mint a fizetésemelést sürgető kongresszus.

Ugy látszik, a kor-szellem hozza magával, hogy ebben az időben nem csak bennünket érdekeltek

különösebb mértékben zsebeink, de svájci kollegáinkat, közelebből basellandi lelkésztársainkat is. Nem csak a mienk, de az ő fizetésök is mögötte maradt a 2400 franknak. A múlt év nyarán megindult hát a mozgalom e nagy egyházi baj szanálása, a fizetés emelése céljából. A kormány nemes jó akaratral terjesztette elő a törvényt. De nem maradtak tétlen a papok ellenségei, s megindították az agitácitót egész Basellandban, hogy a javaslatból törvény ne legyen. A legérdekesebb kortes-fogás az volt talán, hogy a lelkészek többsége Basel milliomos negyedéből származik, hozzá még a papok gazdagon nőstültek, és nem hogy nekik kellene a fizetés-emelés, de még ők adhatnának évi segélyt a gyülekezeteknek. A mese (irigylésre méltó dolog) hitelre talált. Mintha nálunk azt híresztelné valaki, hogy a kongruás lelkészi fizetések testvérek között is megérnek ma 2400 koronát. A törvényjavaslatot a múlt év szept. 27-én 300 szótöbbséggel vetette el a nép. A bukás után kezdődött még csak a küzdelem a törvényjavaslatért. A hírlapi polemizálás eredménye lön, hogy a mese hitelét vesztette, s ez évi júniusi újabb népszavazás 534 szótöbbséggel fogadta el a fizetésjavítást. E szerint a lelkészek fizetése lesz: 2400 frank, lakás és kert, s kevés tűzifa és veteményes föld járandóság.

Svájce legtöbb kantonában a lelkészek fizetése már rég megüti a 2400 frankot, sőt meg is haladja. Az állam ur mindenütt. De hogy a lelkészek az államtól kapják fizetésüket, ez azzal a veszélylyel jár, hogy sokan állami hivatalnokoknak tekintik őket. Ennek aztán sajnálatos következményei lesznek. Közlebb Waadt kanton egyik lelkésze nem akart megkeresztelni egy gyermeket, mert — a mint pedig kellett volna — a gyermek atyja nem jött el a keresztelese. A politikai lapok ádáz dühvel támadtak a lelkészre; hangoztatták, hogy államhivatalnok az államtól kapja fizetését, s mint államhivatalnok minden körülmények között szolgálnia kell, funkcióit teljesíteni köteles. Aggodalommal kérdezzhetjük, vajjon nálunk is az állami pénz nyomában nem fog-e fölébredni a követelés, hogy bizonyos előírott liturgiai szolgálatokat végezzünk még a nekünk nem tetsző, vagy éppen hitünket sértő, de államilag megszabott ünnep napokon? (aug. 29. április 11).

Az állam egyfelől, a socialismus másfelől szorongatja a svájci egyházakat. A socialismus ott mélyebben vág az egyházi életbe nem felszinen lebeg, nem a külsőséget, anyagiakat, az egyházi adózást illeti, maga az egyház, a vallásnak e dogmákra épített vára a támadás tárgya. És a támadók sorában nem kisebbet látunk, mint a zürichi egyház egyik hirneves lelkipásztorát, Kutter Hermant. Mint hatalmas bűnbánatra hívó predikáció menydörög az immár háromezernél is több példányban közkezen forgó röpirata „Sie müssen.“

Erdekes, hogy csaknem egy időben lép ki a forumra a magyar reformatus lelkipásztorok sorából egy ifju esperes, hogy megjelenjék a piac szószékén, mint a socialdemokracia prófétája.

Kutter könyvét, bár a szenvedély sok igazságtalanságra ragadja, lehetetlen megindulás nélkül olvasnunk. Az egyházat egyoldalúsággal vádolja: csak a tanra fekteti a fősúlyt, az élet külső viszonyait figyelmen kívül hagyja; nagy kényelmesen csak bűnbánatot prédikál; hogy a szegények sorsán enyhítsen, attól fázik. „A szegényeket vigasztaljátok az Ur

eljövetelével, de ugyanezzel az eljövettel nem ijesztitek a gazdagokat, — mint Jézus tette.“ (48. l.) „A ti keresztyénségtek a gazdagok keresztyénsége és nem a szegényeké.“ (48. l.) „Az egyházat, nevezék katolikusnak vagy evangeliuminak, a Mammon szelleme uralja. Csak nézzük meg, a hogyan a gazdagokkal, a nagyokkal szemben viselkedik s hasonlítsuk össze azt azzal az eljárással, a melyet a szegények és kicsinyek iránt tanusít, s aztán mondja valaki, hogy nincs igazunk . . . Az egyházi hivatalok megalázkodnak a gazdagok előtt, s kevésre becsülik a szegényeket . . . A gazdagoknak a templomokban a legjobb helyek jutnak, a szegényeknek sokszor állaniok kell; csekélység, de egy apostolnak mégsem elég csekélység arra, hogy ne kárhoztassa. (Jak. 2 : 3) Az egyház fél az emberektől, nem hirdeti többé szabadon az igazságot. Gondosan elkerül minden összeütközést, minden egyenes és nem sima szót . . . Félti állását, tekintélyét, pénzét . . . A ki gazdag, azt nagyra nézi, — hivatalokat, méltóságokat ruház reá, — és ha a gazdag elfogadja, még ő örvendezik — cselekedjék bár a gazdag még oly kegyetlenül is munkásaival, még oly igazságtalanul is alattvalóival, még oly erkölestelenül is üzleti összeköttetéseiben. A pénz óvja őt.“ (56. lap.) „A mit a Mammon elleni hareban az egyháznak kellett volna tennie, azt teszi most a socialdemokracia. Az egyház többé nem érti meg az élő Istent, a socialdemokracia megérti őt.“ (58. l.)

Kutter szavai nem maradtak visszhang nélkül; a harc megindult ellene; röpiratáért ki akarták bukattani lelkészi állásából. Az ellene beadott kérvényre következő újraválasztás alkalmával a nép többséggel meghagyta lelkipásztori hivatalában.

A socialis kérdések nálunk is mindinkább előtérbe lépnek. A lelkészeknek szívvel-lélekkel ezeknek tanulmányozására kell adniok magokat. Már hangzanak a jó tanácsok (N.-várad, Ujvidék); ha késedelmezünk: jönnek a Kutter-féle vádak.

* * *

Svájcot is megtisztelte látogatásával az idén a hirhéd amerikai próféta Dowie. A „Szent próféta“ e második illés gyógyító kísérletei kudarcot vallottak, s néhány orvos megragadta az alkalmat, hogy gúnyolódjék a keresztyén vallás felett. Ezek az „imádsággal gyógyító“ zsebmetszők, modern esudatevők, próféták bizonynyal elítélendők, de az orvosok nem tagadhatják, hogy gyógyítottak meg már „imádsággal“ olyan betegeket, a kiken az orvosi tudomány nem tudott segíteni. Dicséretre méltó hát azoknak az orvosoknak törekvésök, a kik ezt a különben régi gyógymódot: a lélekre hatással gyógyítást tudományos vizsgálódás tárgyává teszik, hogy ha lehet, ezt a methodust is az emberiség szolgálataiba szegődtessék.

Különös buzgalommal és sikerrel fárad e téren a berni egyetem hirneves orvostanára, Dr. Dubois. Szerinte az orvos a sikert legtöbb betegnél egyénisége hatásának köszönheti. Vannak nagy tudósok, lángeszű kutatók, a kik nem tudnak pacienseiknél eredményt elérni, mialatt szerényebb tudásu kollegáik betegeiket biztos kézzel vezetik a gyógyulás felé. Bánásmód, gyöngédség nem elegendők. Fő az emberismeret, s az ebből eredő, a beteget meggyőzni tudó erő, az orvos lelkének a beteg lelkére hatni tudó ereje. A gyógyításnak ez a módja (psychotherapia)

a psychoneurosusoknál ér el kiváló sikereket. Az egész eljárás természetes, kizár minden vakhitet. Tapasztalataiból több esetet beszél el Dubois. Többek között egy negyven éves nőt vittek hozzá, a ki egy szülés után már tiz év óta hysterikus jelenségekkel egybekötött khronikus astasia abasiaban szenvedett, sem ülni, sem járni nem tudott. Tiz év alatt minden kigondolható módon gyógykezelték, és még mindig képtelennek érezte magát, hogy álljon, üljön járjon, vagy olvasson, írjon. Beható vizsgálat után meggyőződött Dubois, hogy az izomerő ép, organikus defektus nincs jelen. Megmondta hát a betegnek, hogy beteg azért, mert nem kelti fel magában az akaratot, hogy egészséges legyen. A beteg nő kérdezte: „Hiszi ön, hogy látni, olvasni, írni, sőt állani és járni is tudnék, mihelyst fölébredne bennem a meggyőződés hogy erre képes vagyok?“ „Bizonynyal; önnek nincs semmi bénulása, a mely az állást, ilést, járást lehetlenné tenné. Ezek a bajok is képzelt bajok. Ön nem is kezelhető gyógyszerrel. Nincs más hátra, minthogy azt a képzeletet, hogy nem képes, eserélje föl azzal a másikkal, hogy ön mindenre képes.“ „Jó, felelte a nő a nagyhirű orvos-tanárnak, belátom, hogy önnek igaza van, és lám, valóban egész más helyzetben érzem magamat.“ Két nap mulva tudott a nő olvasni: utána három nappal állani és járni. Hat nap alatt meggyógyult. Visszaesés nem mutatkozott, nem is lehet félni tőle.

Dubois szép sikert ért el, de még e téren is mily messze vagyunk a legnagyobb orvostól, a mi Urunk Jézus Krisztustól!

Furta.

Csernák Béla
ev. ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

MÉSZÁROS LÁSZLÓ
1827—1904.

Szelid, melegítő napfény, üdítő, kedves légben, szép zöldellő pázsit közé temettük el tegnap délután, október 30-án nagytiszteletű Mészáros László magyar-íttebei lelkészt s egyházmegyei tanácsbíró 77 éves korában, ezernyi nagy néptömeg s mindkét Ittebe intelligenciájának jelenléte és részvéte között. A temetést az egyház rendezte s e rendezését igyekezett bizonyos diszszal tenni, mert érezte, hogy kötelessége valamit tenni 44 éven át hű lekipásztoráért, kinek ezen 44 év alatt semmi elismerés, semmi ünneplés nem jutott osztályrészül. Mire különben ő nem is vágyott, mert a régi nagy magyarok azon neméhez tartozott, kik kötelességüket utolsó lehelletig hiven teljesítik és azért soha senkitől a földön semmi jutalmat nem vártak.

A temetési szertartást a boldogult végakarata szerint Szalay József lelkész végezte, a templomban mondott imádsággal és a sirnál mondott siri beszéddel. A boldogult életrajzát Asztalos tanító olvasta fel s intézett buesuszavakat is a halott kedveseihez és megtisztelőihez.

Az életrajz adatai szerint Mészáros László született 1827. Ócsodón egyszerű földmives szülőktől. Tanult Szarvason, Mezőtúron és Debrecenben. Innen a szabadságharc katonája lett és a Temesvár melletti ütközetben egy ágyugolyó barátját mellette ütötte le.

A szabadságharc lezajlása után ismét Debrecenbe ment s ott mint kitünő jó tanuló köztanító is lett. Segédlelkészkedett Hm.-Vásárhelyen és Szentesen, honnan elébb Szegedre, innen Magyar Ittebére hivatott meg lelkésznek. Itt diszes templomot építtetett szép berendezéssel, mely életének folytonos öröme is volt.

Egyházmegyéje már rég megtisztelte azzal, hogy kálvinista kanonokká, azaz egyházmegyei tanácsbíróvá választotta s ő e tisztelet is lelkiismeretes hűség-gel, szeretettel és buzgalommal tölté be.

Közsege világi ügyeit is élénk figyelemmel kísérte s abban tevékeny részt vett. Az utolsó napok eseményeit mélyen sajnálta, de módjában nem állott rajta változtatni.

Özvegye s öt leánya siratja a sokat élt, de még mindig korán elhalt páratlan jó férjet és szerető jó apát. És gyászolja méltán Ittebe egyháza, mint rendkívüli derék, szelid, jó s áldásos tevékenységű lelkipásztorát!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A hátralékban levő előfizetési díjak beküldését** szives tisztelettel és bizalommal kérjük. Közeledik az esztendő vége, a mikor fizetési kötelezettségeinkkel nekünk is számolnunk kell. Mi az ügy érdekében a legmesszebb menő áldozatoktól sem riadtunk vissza soha, — legyen tehát szabad nekünk is viszonzásképpen annyit reménylenünk, hogy hátralékját kiki igyekezni fog mihamarabb beküldeni.

— **Szavazat-bontás.** Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegyében a Dr. Baltazár Dezső esperessé történt megválasztása folytán megürült egyházmegyei jegyzői állásra beadott szavazatokat nov. 8-án bontotta fel a megbízott küldöttség. A szavazás eredménye az, hogy általános nagy többséggel Veress Géza nádudvari lelkész nyerte meg az egyházmegye presbiteriumainak bizalmát. Szívélyesen gratulálunk a megválasztottnak.

— **Előzetes felvilágosításul tekintetes Sinka Lajos tanító úrnak.** Mélyen tisztelt kartárs úr! Csak ma olvashattam mélyen tisztelt kartárs urnak a „Debreceni Prot. Lap“ november ötödiki (negyvenötödik) számában „*Szellemi nyomorékok*“ címen megjelent közleményét s véletlenül ugyancsak a mai napon történt az is, hogy a debreceni ref. tanítói kar egyik érdemes tagja fölkeresett és nálam a Simon Károly tanító úr zsinati képviselősege igazolása kérdésének összes okmányait figyelmesen átolvasta. Nem kétkedem benne, hogy ő ez okmányok tartalmát, objectiv hangu tájékoztató cikk keretében ösmer-tetni fogja, — a miért én erről bátran le-

mondhatok. Engedje meg azonban, hogy mint a méltatlanul megtámadott egyházkerületi igazoló bizottság egyik tagja, addig is teljes határozottsággal kijelenthessek annyit, hogy b. cikkének az a kiinduló pontja, a melyhez kartárs úrnak összes következtetései fűződnek s a melylyel együtt ezek is elesnek, mintha t. i. az igazoló bizottság szerint „*tanító nem lehetne zsinati képviselő*“, — a tényekkel és okmányokkal *nyílt ellentétben van*. Teljes tisztelettel kelt Debrecenben, a ref. főiskolában, 1904. évi november hó hetedikén. *Sass Béla* s. k. ref. theol. akadémiai tanár.

— **Konventi jegyzőkönyv.** A Budapesten folyó évi október hó 27. és köv. napjain tartott ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ref. theol. akad. tanár, konventi jegyző szerkesztésében Debrecen sz. kir. város nyomdájában 7 iven 110 lapon háromezer példányban megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, a melyeknek szükségük volna rá, addig is rendelkezésükre áll, míg az illető püspöki hivatalok útján szétküldetnek. Az ide vonatkozó megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötő úrhoz intézendők (lakik Debrecenben, Fűvészkert utca 9. szám alatt)

— **A kollégiumi nagykönyvtár részére kerestetnek a következő művek:** *Losonczy István* Hármaskönyv. A szentírás summája stb. című művének különböző kiadásai. *Molnár G.* Elementa Grammaticae Latinae stb. régi debreceni kiadásai. *Sárosy Gyula* Ponyvára került arany trombita. 2o. Debreceni kiadás. *Régibb* lapok, különösen szépirodalmiak, debreceni nyomtatványok (a legkisebbek is). Debrecen, 1904. nov. 4. dr. *Ferenczy Gyula* könyvtár igazgató.

— **Nyilvános nyugtázás.** Nánássy Lajos chicagói lelkész és neje 1000 koronás egyetemi alapítványuk folytatólagos törlesztésére a „Debreceni Protestáns Lap“ szerkesztője útján az ev. ref. kollégiumi pénztárba 50 az az ötven koronát fizettek be, mit ezennel nyilvánosan és köszönettel nyugtázunk. Debrecen, 1904. nov. 5. Rózsa Sándor kollégiumi pénztárnok, Bakos Kálmán ellenőr.

— **Nyilatkozat.** A „Debreceni Prot. Lap“ ez évi 43-dik számában „*A Sárospataki kollégium anyagi helyzete*“ címmel, *Zoványi Jenő* sárospataki theol. tanár nevével egy közlemény jelent meg, amely ok és alkalom lehet arra, hogy a nevezett kollégium sorsa iránt érdeklődők lelkében több irányban is komoly aggodalmakat ébresztsen s annak igaz barátait és őszinte jóakaróit éppen most — az „*Uj Vay—Mocsáry alapítvány*“ra folyó adakozás idején — szeretetökben és áldozatkészségükben megzavarja. Mint a sárospataki kollégiumnak ez idő szerint legfőbb örállói, tájékozás és megnyugtató végett köteleességünk-

nek tartjuk a „Debreceni Prot. Lap“ t. olvasó közönsége előtt kinyilatkoztatni a következőket: 1. A közlemény írójával és elvtársaival szemben a tiszáninneri egyházkerület közgyűlése éppen a legközelebbi napokban fejezte ki a sárospataki kollégium közvetlen felügyelő hatósága iránt a legteljesebb elismerését a legnagyobb egyetértéssel. 2. Mi, mint a sárospataki kollégium összes anyagi és szellemi ügyeit ellenőrző hatóság elnökei bizalmi állásunkhoz illően, át vagyunk hatva attól a tudattól, hogy nagybecsű örökség és szent hagyományok őrzése és ápolása bízott reánk s jól ismerjük szép tisztünkkel járó felelősségünket és köteleességeinket. 3. Gondunk van rá, hogy a Z. J. közleményében felhalmozott s terhelőnek tetsző számadatokra nézve a megfelelő választ a sárospataki kollégium iránt érdeklődő — a dolgok szokott rendjén és idején — bizonyosan megtalálhassa. Miskolc, 1904. nov. 1. *Báró Vay Béla* a tiszáninneri egyházkerület főgondnoka. *Kun Bertalan* a tiszáninneri egyházkerület püspöke.*

— **Mikor a magunk keze is ver bennünket.** Balla Károly fogarasi ev. ref. lelkész úr e lap 44-ik számában azt írja, hogy nem igaz az, hogy a fogarasi állami birtokok elesapott székely-cselédei mind oláhok lesznek, mert senki se gondol velök. Erre csak annyit kívánok megjegyezni, hogy azokat, a melyek e lap 42-ik számában „Mikor a magunk keze is ver bennünket“ cím alatt erről írva voltak, Penciu Miklós nyugalmazott törvényszéki bíró a Padrah Sándor hajduszoboszlói és Zágoni Gábor nagyszabenyi közjegyző és az én társaságomban tényleg mondotta. Fogarasmegyében a birtokán többször megfordult és látott egy ismerős, vagy elűtő arcu gyermeket. Kérdezte őket nevök és szüleik felől s kitünt, hogy szüleik még magyarok voltak. Hogy mely községben látta, vagy mely vallásfelekezethez tartoztak ezeknek a szüleik, arról nem volt szó. Ezek felől, valamint az akkori elbeszélésekor említett egyes ilyen gyermekek nevei felől most szándékoztam Penciu urat megkérdezni, de most nincs Szébenben és hosszabb ideig nem is lesz. Zágoni Gábor úrtól tudom, hogy mikor itt az említett híresekéről a Nagyszabenyi Ujság a „Debr. Prot. Lap“-ból átvette, — tudomást vettek, kérdezték az itteni román kaszinóban Penciu urat, hogy igaz-e a közlemény és ő azt felelte: „Igaz biz' az. Gyönyörködtem bennök, hogy milyen jól beszélnek románul.“ Az a kérdés feltehető-e, hogy Penciu ur nem az igazat mondotta. Nem! Magyarok társaságában volt. Tudnia kellett, hogy elbeszélése nekünk nem fog jól esni. Feltehető-e tehát, hogy csak azért mondotta volna, minden alap nélkül azokat, hogy nekünk, kik neki új ismerősei voltunk, kellemetlent mondjon? Ezt művelt és társaságban jártas emberről feltenni nem lehet. Még meg volna magyarázható, ha román társaságban, hogy azoknak kellemest mondjon, mondotta volna. Balla úr azt

* Ez a „Nyilatkozat“ hozzánk a múlt hét legvégén, de már akkor érkezett be, a mikor lapunk le volt zárva s részben a sajtó alól ki is került. Ezért kellett kiadását mostanra halasztani. Szerk.

irja, hogy Penciu úrban nincs egy csepp magyar érzés, egy csepp magyar vér. Nem tudom. De ha ez igaz, hogy lehet megérteni, hogy alaptalanul mondtotta volna, a miket mondott? Mi neki akkor ellenségei voltunk, legalább ő annak kellett, hogy nézzen bennünket s az ember, a mi neki kellemes, az ellenségének kellemetlen, azt nem szokta az ellenségének megmondani, hogy ezáltal tevékenységre serkentse. A hadviselő felek a szépen kidolgozott haditervet nem szokták egymással közölni. Hogy tehát Penciu úr ne igazat mondott volna, ebből sem következtethetjük. Penciu úr öreg ember. Az öreg emberek, tudvalevőleg, nem dobálóznak könnyelműen a szavakkal, különösen nem dobálózik az, aki birói állásban öregedett meg; hol egész életében a szavak, kifejezések jelentőségét bírálta, latolgatta. Aki tudja egy hosszú élet és birói működés tapasztalatából, mily fontos az egyes szó, a szórend, a hangsúly, a taglejtés, mely a szavakat kíséri, az sokkal jobban vigyáz arra, hogy csak azt és úgy fejezze ki, amit és ahogyan akar. Vigyáz arra, hogy szavainak más értelme ne legyen, mint a mit ő akar azoknak adni. Feltehető-e tehát, hogy Penciu úr mást mondott, mint akart? És mi érdeke lett volna Penciu úrnak, hogy ne az igazat mondja? Ő sem papja, sem tanítója, sem egyik, sem másik nem magyar egyháznak. Ha magyarokból oláhok lettek, az neki sem érdeme, sem szégyene, mert nem volt a magyaroknak papja vagy tanítója. Még arra kívánom a figyelmet felhívni, hogy ama számban nemzeti jelleg elvesztéséről volt szó és Balla úr, midőn ezt tagadja, arra hivatkozik, hogy a hivek kellő lelki gondozásban részesülnek és nem hogy az ev. ref. vallásuak hagynák el hitöket, hanem ellenkezőleg a múlt évben is két oláh lett ev. ref. vallásúvá. Ki kell jelentenem, hogy arról szó sem volt hogy a magyarok hitöket elhagynák. De azt is hangsúlyoznom kell, hogy a régi vallás megtartása még nem jelenti a régi magyarság megőrzését. Én eddig két esetben tapasztaltam, hogy az ev. ref. vallású leányka és felnőtt ember (Vida Károly molnár F. Piánon) egy szót sem tudott magyarul s ez utóbbi *ungurnak* tartja magát. Bizonyára lesz több ilyen eset is. Ezek tehát, bármily jól gondozta is őket lelkészek, eltagadhatatlanul igaz, hogy nem tudnak magyarul. És magyarok-e ezek csak azért mert még mindig ev. ref. vallásuak? Azt is kérdezhetném, hogy ezek vajjon ev. ref. vallású hitökre, hányszor lehettek ev. ref. templomban életökben? és hányszor oláh templomban? Azt is kérdezhetném, hogy az a két oláh, akit Balla úr a múlt évben átvett, vajjon a keresztség pillanatában egyuttal magyar érzésű, magyar gondolkodású is lett? Igaz, hogy nagyban, az egész országra kiterjedőleg véve, ev. ref. vallásuak, gör. kath. vallásuak = magyarok; de részletekben ez nem áll! Ezt a fentiekben kívül az is bizonyítja, hogy Haró (Hunyad m.) községben az ev. ref. egyház jegyzője (Gálfi Ferencz) úgy beszél magyarul, mintha oláhból fordítana, holott a községben a magyarok vannak többségben. Azt hiszem, az egyházi jegyzőn kívül más is beszél ott úgy. De mint Neugeboren Emiltől, a nagyszabeni Tageblatt szerkesztőjétől hallottam, a szakadati ev. luth. lelkész panasolta, hogy az ottani állami iskolában a saját gyerekei oláhosodnak és ezt nem tudja megakadályozni. Ha így van ez Szakadaton, az egyetlen széken-megyei magyar községben és a lelkész gyermekeivel

van így és az állami iskolában, akkor vallásuk megtartása mellett mennyivel könnyebben oláhosodnak azok a magyar gyerekek, a kiknek a szülei nem papok, hanem egyszerű emberek, s nem járnak állami iskolába, hanem vagy semmibe, vagy oláhba és nem laknak magyarnak nevezett községben, hanem egy-egy oláh községben? Ha már benne vagyok, azt is megmondom, miért oláhosodnak még a szakadati pap gyerekei is. Nem azért, mert ő nem igyekeznék ennek meggátolásán, hanem azért, mert az állami iskolában nagyon sok az oláh gyerek és a műveltebb tanulja meg a műveletlenebb nyelvét még a gyermek korban is. Szeretném, ha soraim ez utolsóit olvasva, arra a gondolatra jönnének némelyek, hogy vajjon a magyar állami elemi iskolák hány oláh gyereket magyarosítanak meg és e gondolatra jövőn tennének egy kis tanulmányt. Nekem megvan a magam meggyőződése. *Nemo.*

— **Fogtájást és szájbüzt azonnal megszüntet** a „Plombus” amerikai önpombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Tartalomjegyzék: Üdvözlét a magyar ev. ref. egyház zsinatának. Csiky Lajos. — Emlébeszéd okt. 31-én. Dr. Ferenczy Gyula. — **Tárca:** Felségfolyamodvány Mária Theresiához. Zoltai Lajos. — **Közéletünk:** A tanító zsinati képviselősege és az igazoló bizottság. Csurka István. — Nehány megjegyzés Historicus pontozataira. Révész Kálmán. — Orgona avatás a nagyvárad-újvárosi ev. ref. templomban. Varga G. — Reformációi emlékünnepe. Lázár J. — Irodalom — **Külföld:** Svájci egyházi életből. Csernák Béla. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályászati hirdetés.

A beregi egyházmegyébe kebelezett *g csei* ev. ref. lelkészi állásra.

Jövedelem: Lakáson és belsegen kívül a hivektől készpénz fizetés 297 korona 09 fillér évnegyedenként fizetve. Földbirtok haszonélvezete s más szintén a lelkészi díjlevélben biztosított járulékok s ezeken felül 1600 koronáig 1026 korona 08 fillér állami kiegészítés.

Az állomás a lelkészválasztás megerősítése után azonnal elfoglalható.

A kellőleg felszerelt pályászati kérvények folyó 1904. évi december hó 11-ig Sütő Kálmán beregi ev. ref. espereshez Munkácsra (postahely, Bereg megye) küldendők.

Debrecen, 1904. nov. 7.

Kiss Áron
püspök.

Pályázat tanári állásra.

A máramarosszigeti ev. ref. jogakadémián a Máramarossziget város közönsége által alapított és fenntartott „ezredévi“ jogi tanszék betöltésére pályázat hirdették.

A megválasztandó tanár köteles lesz a magyar alkotmány és jogtörténetet, az egyetemes európai jogtörténetet, jogbölcseletet és európai nemzetközi jogot, valamint a történeti vagy bölcsészeti tudományok köréből vett s a jogakadémia igazgató tanácsa által részére kiosztott más rokon tárgyakat heti 12—14 órán át tanítani, s tárgyaiból megfelelő számú special-collegiumot tartani.

A tanszék összes javadalmazása Sziget város adományából évi 3200 korona, melynek $\frac{1}{5}$ -öd-része lakpénznek tekintik. Korpótlék, valamint vizsga és tandíjrészesedés ez idő szerint nincs. A tanszék javadalmazásának a többi tanárok javadalmazása erejéig leendő kiegészítésére a jogakadémia igazgató tanácsa az elhatározás jogát magának tartja fenn.

A tanszék elnyeréseért pályázhatnak olyan feddhetlen előéletű magyar állampolgárok, kik az előadandó tárgyak valamelyikéből egyetemi magántanári képesítéssel bírnak. Ilyen pályázó nem léteben jogi vagy államtudományi doktori oklevéllel bíró egyén is megválasztható, azonban csak rendkívüli tanári minőségben, oly feltétellel, hogy a jogakadémia igazgató tanácsa által meghatározandó határidőn belül a kívánt képesítést megszerezni köteles leendő.

A tanszék betöltésének joga Máramarossziget város képviselőtestületének közgyűlését illeti.

A pályázati kérvények születési anyakönyvi kivonattal, a pályázó egészségét igazoló okiratokkal és életrajzi adatokkal (curriculum vitae), melyben a pályázó irodalmi működése is tüzetesen feltüntetendő, felszerelve, f. é. november 30-ig az igazgató tanács aláírott elnökéhez Máramarosszigetre küldendők.

A megválasztandó tanár úgy szolgálati, mint fegyelmi tekintetben teljesen a jogakadémia felettes egyházi és iskolai hatóságainak lesz alárendelve, jogosított és kötelezett tagja lesz az országos tanári nyugdíjintézetnek, s tanszékét köteles lesz 1905. február 1-én szaktárgyaiból vett székfoglaló értekezéssel elfoglalni.

Máramarosszigeten, 1904. október 31-én.

Héder János

lyceumi h. gondnok, igazg.
tan. elnök.

Most jelent meg

a legújabb

Nagy képes Tankönyv

és

Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra **ingyen** és **bérmentve** küld meg a nagytiszteletű **Lelkész** és **Tanító** uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizományosa

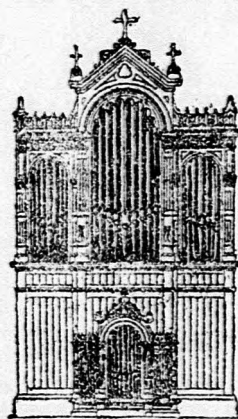
DEBRECENBEN.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag-„renddel“ kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállításon aranyéremmel kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kiseb orgonák készletben vannak. Szolid munka és

jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, gölos-ládával. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak. — Elvállalok továbbá

régi orgonákat

átalakítás, javítása és hangolása a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

Ezüst-kályhafény

Vaskályhák

fa, szén és coaks fűtésre, Takaréktűzhelyek, Kályhaellenzők, kályha-tálcák, tüzi szerszámok.

Fa és széntartó kosarak fényezve.

Mosdó állványok, vasbutorok, konyha-edények raktára

Sesztina Lajos

vaskereskedőnől
Debrecen.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olesóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTT : 1845-BEN.